

Oud Handwerk

't Kromhout: een museum waar wordt gewerkt

Laatste hand aan de Snik

Als laatste in de serie 'Oud handwerk' zijn we gaan kijken op de werf 't Kromhout. Natuurlijk, we hebben niet alle bedrijven bezocht en bekeken waar op ambachtelijke manier wordt gebouwd of gerestaureerd, maar dat was niet de opzet. De bedoeling was om te laten zien dat er naast de moderne bedrijven, werfjes zijn met mensen die een handwerk uitoefenen waarop we trots moeten zijn, en zorg moeten dragen, dat ze niet ten onder gaan.

We kozen speciaal 't Kromhout omdat dit besef daar erg sterk leeft en hetgeen ook de basis is geweest om de werf weer te laten functioneren.

Om enigszins een indruk te krijgen van de huidige werf is het nodig dat we even in de geschiedenis duiken. Zo rond 1750 werd op de plaats waar de huidige werf staat, begonnen met scheepsbouw. Van die periode is weinig bekend, maar het was in een tijd dat in Amsterdam vele scheepswerven ontstonden om aan de vraag naar vrachtruimte te kunnen voldoen en om de bouwpre-

mies in de wacht te slepen. In 1826 huurde de eigenaar van de Amsterdamse Stoomvaart Maatschappij een helling op de plaats waar nu een deel van de huidige werf staat en in 1828 vestigde hij schuin tegenover de werf een gieterij en een smederij. Op die plaats staat nu Werkspoor. Ze bouwden op deze plaats ijzeren schepen. In 1867 kwam de werf te koop en Daniel

Goedkoop kocht voor zijn zoon, die scheepsbouwer wilde worden, dit bedrijf op. Dat kwam hem goed te pas want Goedkoop had een sleep- en lichterbedrijf. De werf omgedoopt tot Kromhout kende zijn ups en downs, maar Daan Goedkoop verstond zijn vak en keek vooruit. In de jaren '87-'88, een slechte tijd, was er geen werk voor mensen op de werf en in die periode heeft hij één van de ijzeren laten maken die er nu nog zijn en die vallen begrijpelijkerwijs onder monumentenzorg. De naam van de werf was toen a. Kromhout. In 1894 volgde de tweede en ze startten daaronder de fabricage van stoommachines. Maar in deze periode werd het ook duidelijk dat de verbrandingsmotoren voor schepen wel eens een grote toekomst zouden kunnen gaan krijgen, dat inzicht leefde in ieder geval bij Goedkoop. In 1903 ontwikkelden zij de eerste verbrandingsmotor en in 1904 werd die geplaatst. Deze motor werd een succes en dat betekende tegelijk het einde van de Kromhoutwerf. In Amsterdam-Noord werd in 1911 Kromhout Motoren fabriek gesticht en werd de werf verkocht aan het daarnaast gelegen scheepsreparatiebedrijf Ceuvel.

Tot 1967 werden daar binnenschepen gehellingd, maar het bedrijf was te verouderd en is gesloten. In 1970 wilde de heer Hazelhoff, directeur van het Scheepvaart Museum de werf kopen. Met hulp van het Prins Bernhard Fonds lukte dat ook en in 1973 is men begonnen met de eerste noodzakelijke restauraties aan de hallen. In 1974 werd de werf overgedragen aan een stichting en

Kop van de Snik die nagebouwd is

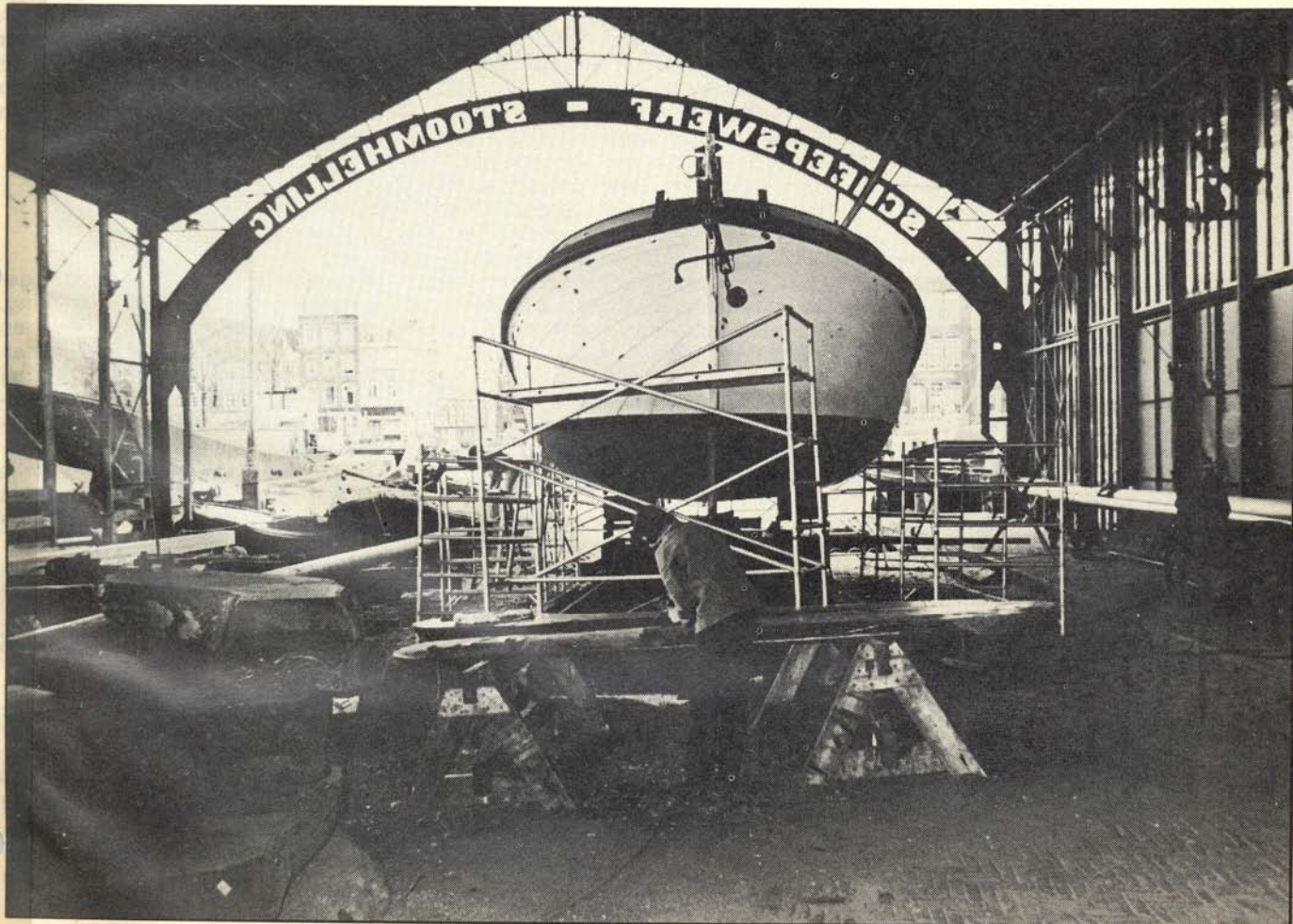
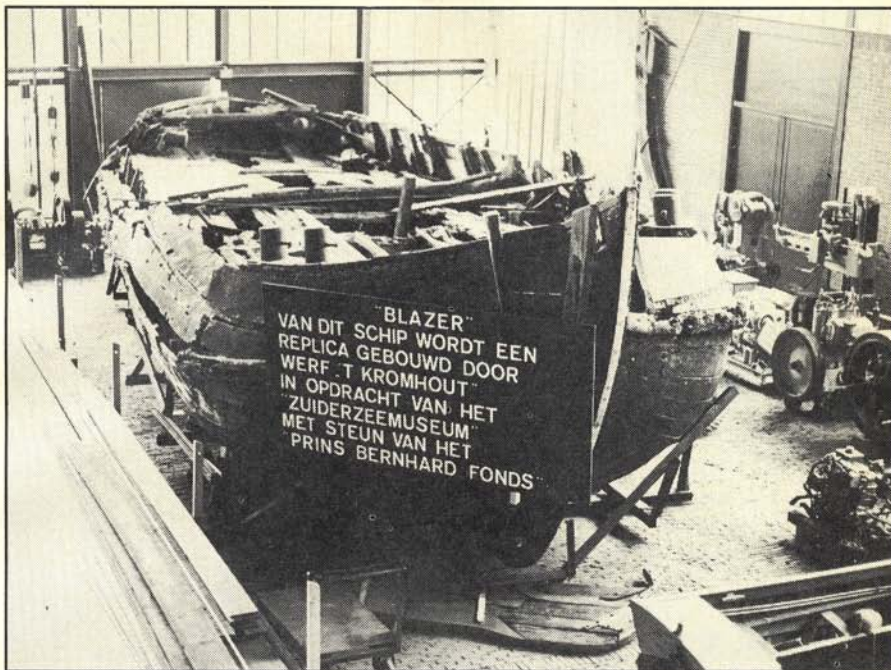
begon men met het eerste werk aan schepen. In 1976 was de verbouwing zover dat de werf voor publiek open werd gesteld.

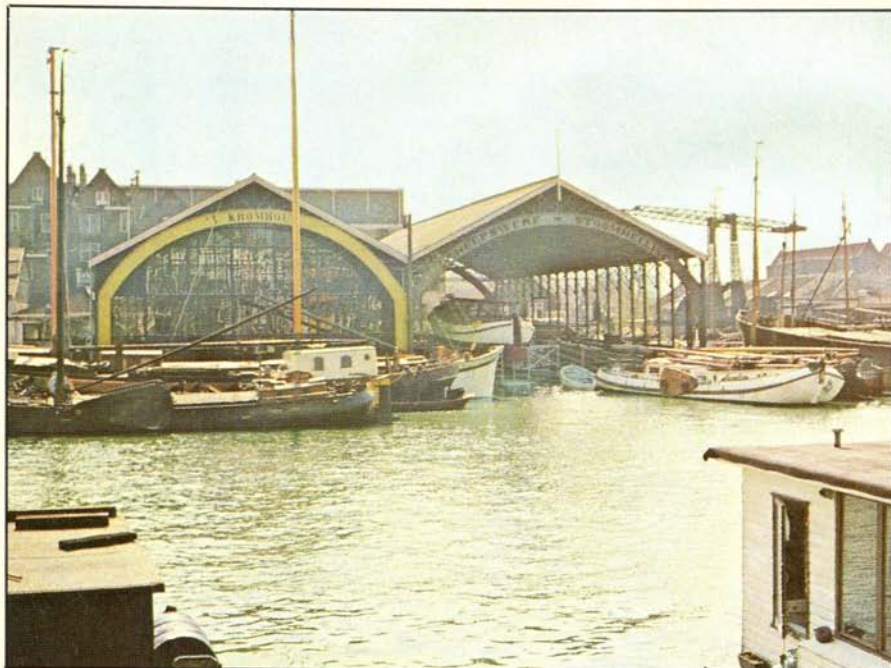
Commercieel bedrijf en museum

Uit die beginperiode stammen veel ideeën, bijvoorbeeld om er een doe-het-zelf werf van te maken voor eigenaars van klassieke schepen en dergelijke loffelijke maar weinig realistische plannen. Nu luidt de doelstelling: restaureren, verbouwen en in oorspronkelijke staat terugbrengen van klassieke schepen. Daar is niet zoveel brood in te verdienen en

Eigenaren mogen ook zelf aan hun schip werken.

(foto's Ellen Martens)

't Kromhout

de werf kent daarom ook nog andere activiteiten, daarover straks.

De werf bestaat nu uit een sleephelling en bouwhelling onder een van de kappen, deze hellingen zijn veel in gebruik.

Een overdekte hal onder de tweede kap met daarin een museum, een zaaltje voor lezingen en expositie en een kantoor. Daarnaast een smederij en aangrenzend de werkplaats. Verder heeft men nog een bankwerkerij en naast het museum komt een botterhelling.

Alle werkzaamheden op de werf zijn te splitsen in vier delen. Ten eerste in oude staat brengen van museumstukken in hoofdzaak motoren en stoommachines met alles wat daarbij hoort. In de bankwerkerij werken daartoe een aantal mensen die worden betaald door de gemeente Amsterdam. De tweede activiteit is bouwen en restaureren van historische schepen. Vrijwel klaar is een houten Snik met opbouw zoals de vroegere trekschuiten. Deze Snik wordt gebouwd in opdracht van de Stichting Stamboek Ronde en Platbodem Jachten en wordt geschonken aan het Scheepvaartmuseum in Amsterdam.

De kop van de Snik ligt bij de bouwhelling en daar is onder andere te

zien dat men ook in die periode geen overvloed had aan gegroeide krommers, veel spantjes zijn gezaagd. Een tweede karwei, en daar is men op de werf erg blij mee, wordt het herbouwen van een houten Blazer, een uniek project want het zal in Nederland waarschijnlijk nooit meer voorkomen dat een dergelijk schip nieuw wordt gebouwd. Veel watersporters kennen inmiddels het tot wrak vergane origineel. Het heeft jaren voor het museum in Ketelhaven gestaan.

De bouw van deze replica's geschiedt helemaal volgens tekening en de heer Van der Woude, de adjunct directeur van de werf, meet de schepen helemaal op en tekent ze dan uit.

Mooier werk voor een museumwerf is nauwelijks denkbaar, alleen is het een beetje jammer dat deze schepen nooit of zeer weinig zullen varen.

Aanloop tot de bouw van deze grote schepen was de restauratie van een serie kleinere schepen zoals tjotters voor het scheepvaartmuseum.

Een derde activiteit binnen de doelstellingen is een meer commercieel gerichte en houdt in het verbouwen en restaureren van tjalken en klippers, vele daarvan varen met gasten op het IJsselmeer. In totaal hebben er zo'n 15 voor de wal gelegen. Tijdens ons bezoek aan de werf waren

Onder dit 'notarisbootje' is pas een nieuw vlak gekomen, naar schatting is het scheepje 90 jaar oud. (Dia's Harry de Vré)

ze bezig met de klipper de Strijd, deze heeft een andere opbouw gekregen en is voorzien van een, luxe, bemanning. Dit seizoen zal de Strijd op het IJsselmeer en de Wadden te zien zijn.

De laatste activiteit is het hellingen van allerlei soorten schepen en daaraan verbouwen of reparaties uitvoeren, men heeft zo'n 60 vaste klanten. Dit kunnen allerlei soorten schepen zijn, maar geen polyester boten of boten die in serie gemaakt worden, men streeft toch wel een bepaalde vorm van exclusiviteit in jaartal of vorm na.

Schieten onder andermans duiven

Natuurlijk krijgt zo'n werf die gesteund wordt door een vereniging, die een stichtingsbestuur kent en ook veel geld ontvangt uit fondsen een bepaalde naam. In dit geval bij collega houtbouwers en restaurateurs niet zo'n prettige. Daar hebben we regelmatig het verwijt te horen gekregen dat ze onder de prijs zouden kunnen werken door de subsidies. De heer Van der Woude en de heer Ammerlaan, directeur, ontkennen dit ten stelligste. 'Wij zijn een gewoon commercieel bedrijf dat de exploitatie rond moet krijgen, onze subsidies gaan alleen naar projecten in de 'museale' sfeer, alle andere werk moet gewoon door de klant betaald worden en veel orders krijgen we niet omdat we te duur zijn.'

'Onze zeven timmerlui, waaronder twee leerlingen, moeten betaald worden uit de opbrengsten van de werf en momenteel hebben we nog veel leuke orders, maar ook wij zien de toekomst niet zo rooskleurig.'

Mensen voor de toekomst

't Kromhout is nu een specifieke houtwerf en alle ijzer- en staalwerk aan de schepen in onderhoud, wordt door derden gedaan. Er zijn dan ook geen uitgesproken plannen om staalwerk te gaan doen. Wel willen ze in de toekomst bij het museum laten zien hoe vroeger de ijzeren schepen werden gebouwd. Wat ze wel in ere willen herstellen is de smederij, alleen is hier de moeilijkheid dat ze geen werk genoeg zullen krijgen om een smid in vaste dienst aan te trekken. Maar de smederij is vrijwel ingericht en waarschijnlijk zullen in de komende jaren ook wel demonstraties gegeven kunnen worden.

Als je over de werf loopt krijg je toch niet het gevoel in een museum te

Langsij de sleephelling

zijn, in de werkplaats staan moderne machines, ze verwerken ook moderne lijmsorten. Ze zijn ook in staat om met een dissel om te gaan en ze branden de gangen natuurlijk. Een van de leukste aspecten van de werf is de openheid naar buiten, iedereen kan dagelijks, tegen betaling van één gulden, kinderen tot 14 jaar f0,50 mits onder geleide, tussen 10.00 en 16.00 uur op werkdagen kijken en zondags van 13.00 tot 16.00, maar dan werkt er natuurlijk niemand.